

DOI: 10.31648/kpp.12789

Anna Opar

Uczelnia Państwowa im. Jana Grodka w Sanoku

ORCID: 0000-0001-9781-178X

aopar@up-sanok.edu.pl

Parlament Finlandii jako organ władzy ustawodawczej w systemie republikańskim – zakres kompetencji

Wstęp

Parlamentaryzm jest jednym z najważniejszych mechanizmów demokratycznego systemu rządów, stanowiąc wyraz suwerenności narodu i realizując zasady podziału władzy oraz kontroli politycznej. W państwach demokratycznych parlament pełni funkcję zarówno organu ustawodawczego, jak i platformy reprezentacji społecznej, gwarantując obywatelom wpływ na procesy decyzyjne oraz legitymizując władzę wykonawczą. Parlamentaryzm to system rządów, charakterystyczny dla współczesnej demokracji. „Władza pochodzi w nim od parlamentu, a rząd jest politycznie odpowiedzialny przed nim za decyzje, które podejmuje. Organem przedstawicielskim jest parlament, organy samorządu terytorialnego są podporządkowane administracji rządowej. Rozkwit parlamentaryzmu przypada na XIX w. Modelowe cechy parlamentaryzmu to: wybór parlamentu wyłonionego w powszechny wyborach; układ sił znajdujących się w parlamencie ma decydujący wpływ na proces tworzenia rządu, bez względu na to, kto jest premierem; rząd ponosi odpowiedzialność przed parlamentem; premier ma prawo rozwiązać parlament (izbę niższą); prezydent spełnia jedynie funkcje reprezentatywne”¹. Finlandia, jako państwo o bogatej historii politycznej i ustrojowej, wykształciła własny, specyficzny model parlamentaryzmu, który jest efektem wielowiekowych przemian społeczno-politycznych oraz wpływów zewnętrznych. Historia parlamentarnego ustroju Finlandii jest nierozzerwalnie związana z jej położeniem geopolitycznym i zmieniającym się statusem państwowym. W ciągu kolejnych dziesięcioleci parlamentaryzm fiński ewoluował, dostosowując się do zmian społecznych i politycznych, jednocześnie pozostając fundamentem fińskiej demokracji.

¹J. Marszałek-Kawa, D. Plecka (red.), *Leksykon wiedzy politologicznej*, Toruń 2018, s. 338.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie funkcji i uprawnień parlamentu – Eduskunty w Republice Finlandii, ze szczególnym uwzględnieniem jego struktury, kompetencji oraz roli w kształtowaniu ustroju politycznego państwa.

Parlamentaryzm w Finlandii – rys historyczny

Początki parlamentaryzmu w Finlandii sięgają czasów panowania szwedzkiej monarchii absolutnej, gdy lokalne zgromadzenia stanowiły załączek późniejszego czterostanowego zgromadzenia przedstawicielskiego – Riksdagu, obejmującego duchowieństwo, szlachtę, mieszczaństwo i chłopów².

Kluczowe znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w Królestwie Szwecji i Wielkim Księstwie Finlandii miały pierwsze szwedzkie ustawy zasadnicze, szczególnie Akty konstytucyjne o formie rządów Królestwa z lat 1634, 1719 i 1720 oparte były na ideach wczesnego oświecenia, zwłaszcza na teoriach Johna Locke’a, które doprowadziły do uchwalenia nowego Aktu o Riksdagu³. Powrót Szwecji do oświeconego absolutyzmu w końcu XVIII w. spowolnił rozwój parlamentaryzmu. Z inicjatywy króla zmieniono obowiązujący Akt o formie rządu z 1720 r., a 21 sierpnia 1772 r. formalnie uchwalono nowy Akt o Riksdagu.

Po inkorporacji Finlandii do Imperium Rosyjskiego w 1808 r. jej rozwój ustrojowy przybrał odmienny kierunek niż w Szwecji. Mimo formalnego utrzymania w mocy szwedzkich aktów konstytucyjnych z lat 1772 i 1789, obowiązujących w ramach autonomicznego Wielkiego Księstwa Finlandii aż do 1917 r., proces kształtowania instytucji politycznych uległ wyraźnemu zahamowaniu. Przez kolejne pół wieku nie zwoływano fińskiego parlamentu, co świadczyło o ograniczeniu praktycznego wymiaru autonomii ustrojowej⁴.

Dopiero w 1864 r. podjęto działania na rzecz reform ustrojowych, jednak miały one ograniczony zakres i dotyczyły wyłącznie kwestii związanych z funkcjonowaniem parlamentu. Ich rezultatem było uchwalenie Aktu o Parlamencie z dnia 20 lipca 1906 r., który zreformował dotychczasowy system przedstawicielski. Zrezygnowano z koncepcji parlamentu dwuizbowego, zastępując ją ideą jednoizbowej dwuosobowej Eduskunty. Uchwalenie Aktu o Parlamencie z 1906 r. należy uznać za początek nowożytnego parlamentaryzmu w Finlandii, gdyż definitywnie zakończył on epokę czterostanowego zgromadzenia, funkcjonującego zarówno w okresie panowania Szwecji, jak i przez niemal cały czas trwania dominacji rosyjskiej⁵. Akt o Parlamencie z 1906 r. obowiązywał również w niepodległej Finlandii i został uchylony dopiero w 1928 r. wraz z uchwaleniem nowego Aktu o Eduskuncie, który stanowił część konstytucji opartej na Akcie o formie rządu z 1919 r.⁶ Równocześnie przyjęto nową ordynację wyborczą. Kadencja Eduskunty została wówczas określona na trzy lata, a zwyczajne sesje parlamentarne odbywały

² V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa parlamentu fińskiego Eduskunty*, „Przegląd Europejski” 2019, nr 1, s. 147.

³ M. Grzybowski, *Systemy polityczne współczesnej Skandynawii*, Warszawa 1989, s. 12.

⁴ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 147–148.

⁵ *Konstytucja Finlandii z 1999 roku*, wstęp i tłum. J. Osiński, Warszawa 2003, s. 20.

⁶ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 148.

się corocznie. Zmiany wprowadzone w prawie wyborczym dotyczyły przeprowadzania wyborów w sposób tajny, na zasadach równości, powszechności i proporcjonalności. Czynne prawo wyborcze przysługiwało wszystkim obywatelom, którzy ukończyli 24. rok życia, bez względu na majątek czy status społeczny. Zniesiono cenzusy majątkowe, a szczególnym *novum* na tle ówczesnych rozwiązań było przyznanie praw wyborczych kobietom. Reformy te doprowadziły do dziesięciokrotnego wzrostu liczby uprawnionych do głosowania, osiągając poziom 1,3 mln obywateli⁷. Tak głęboka demokratyzacja systemu wyborczego wymusiła reorganizację sceny politycznej i stworzyła warunki do powstania nowoczesnych partii masowych o wyraźnie zarysowanych programach ideowych.

Ogłoszenie niepodległości przez Finlandię 6 grudnia 1917 r. spowodowało, że zreformowana w 1906 r. jednoizbowa dwuosobowa Eduskunta stała się najwyższym organem władzy państwowej, przejmując zarówno kompetencje ustawodawcze, jak i wykonawcze⁸. W dniu 21 czerwca 1919 r. Eduskunta uchwaliła Akt o formie rządu – fundamentalny akt normatywny dla fińskiego systemu konstytucyjnego, który wszedł w życie 19 lipca 1919 r. Obowiązywał przez ponad osiem dekad, zasadniczo kształtując ustroj polityczny Finlandii oraz określając pozycję ustrojową Eduskunty jako kluczowego organu władzy ustawodawczej. Zgodnie z postanowieniami konstytucji z 1919 r. Finlandia została ustanowiona suwerenną republiką, opartą na fundamentalnych zasadach konstytucjonalizmu. Akt o formie rządu stanowił, że „władza zwierzchnia w Finlandii należy do narodu reprezentowanego przez parlament, zwoływany na sesje”⁹. Zakres uprawnień parlamentu był ograniczony do ram władzy ustawodawczej i w tej dziedzinie ustanowiono zasadę, że „władzę ustawodawczą realizuje parlament wspólnie z Prezydentem Republiki”¹⁰. „Najwyższa władza wykonawcza” przysługiwała prezydentowi Republiki, a „w celu ogólnego zarządzania państwem” miała być utworzona „Rada Państwa, złożona z premiera i niezbędnej liczby ministrów”. Natomiast władza sądownicza pozostała w gestii sądów, w tym w najwyższej instancji – Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego¹¹.

Do systemu aktów konstytucyjnych, stanowiących wówczas ustawę zasadniczą Finlandii, został następnie włączony Akt o Parlamencie, uchwalony 13 stycznia 1928 r. System reprezentacji w wyborach parlamentarnych oparto na zasadach demokratycznych. Parlament wybierany był na trzyletnią kadencję w wyborach powszechnych, bezpośrednich, równych i proporcjonalnych, a czynne prawo wyborcze przysługiwało wszystkim obywatelom po ukończeniu 24. roku życia. Relacje między Eduskuntą a Radą Państwa opierały się na regułach typowych dla systemów parlamentarno-demokratycznych, przy czym konstytucja wyraźnie uzależniała funkcjonowanie rządu od posiadania zaufania większości parlamentarnej. Jednakże możliwość wyrażenia braku zaufania była częściowo ograniczona przez prawo prezydenta do rozwiązania Eduskunty. W kontekście ustalenia pozycji ustrojowej Eduskunty w ówczesnym systemie konstytucyjnym Finlandii istotne

⁷ Ibidem, s. 149.

⁸ Ibidem.

⁹ M. Grzybowski, *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007, s. 50.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

jest podkreślenie silnej roli prezydenta, posiadającego szerokie kompetencje, które gwarantowała ustawa zasadnicza. Pozycję ustrojową wzmacniała również zasada powszechnych, choć dwuetapowych wyborów na urząd głowy państwa¹².

Taki stan rzeczy pozostawał niezmienny aż do przeprowadzenia szeroko zakrojonej reformy konstytucyjnej, która rozpoczęła się w latach 90. XX w., a której efektem było uchwalenie przez Eduskuntę 11 czerwca 1999 r. nowej ustawy zasadniczej Finlandii.

Funkcje i uprawnienia Eduskunty w świetle konstytucji z 1999 r.

Zgodnie z § 2 konstytucji Finlandii z 1999 r. „władza państwowa w Finlandii należy do narodu reprezentowanego przez Eduskuntę”, co jednoznacznie wskazuje na przyjęcie zasady demokracji pośredniej (przedstawicielskiej) jako fundamentu ustroju politycznego państwa. W porównaniu z wcześniejszym Aktem o Formie Rządu z 1919 r., nowa regulacja konstytucyjna wprowadziła istotną zmianę w zakresie podziału i wykonywania władzy ustawodawczej. O ile bowiem w myśl § 2 zd. drugie aktu z 1919 r. kompetencje legislacyjne przysługiwały wspólnie parlamentowi oraz prezydentowi, o tyle konstytucja z 1999 r. przyznaje Eduskunty wyłączną władzę ustawodawczą. Tym samym nowy akt zasadniczy wyraźnie wzmacnia pozycję parlamentu w systemie organów państwowych, ograniczając udział prezydenta w procesie legislacyjnym do roli o charakterze głównie formalnym¹³. Zgodnie z § 24 konstytucji parlament jest jednoizbowy i składa się z dwustu deputowanych wybieranych na cztery lata¹⁴.

Podstawową funkcją Eduskunty, zgodnie z konstytucyjnym modelem ustrojowym Finlandii, jest stanowienie prawa. Parlament posiada wyłączną kompetencję w zakresie legislacji na poziomie ogólnopaństwowym, co stanowi przejaw zasady jednolitości władzy ustawodawczej. Wyjątek od tej zasady przewidziano w odniesieniu do Wysp Alandzkich, które – korzystając z szerokiej autonomii względem władz centralnych – dysponują odrębnym organem ustawodawczym w postaci Landtagu. Parlament Wysp Alandzkich posiada pierwszeństwo w stanowieniu prawa lokalnego w ramach kompetencji przekazanych im na mocy ustawy autonomicznej. W konsekwencji akty prawne przyjmowane przez Eduskuntę mają w tym regionie charakter subsydiarny i obejmują wyłącznie te kwestie, które wykraczają poza zakres kompetencji legislacyjnych Landtagu lub mają znaczenie ogólnokrajowe¹⁵.

Konstytucja Finlandii nie przewiduje możliwości delegowania uprawnień ustawodawczych Eduskunty na inne organy państwowe. Wraz z przystąpieniem Finlandii do Unii Europejskiej z dniem 1 stycznia 1995 r. część kompetencji legislacyjnych, które uprzednio pozostawały w gestii parlamentu narodowego, została przeniesiona na poziom prawodawstwa unijnego. Zgodnie z postanowieniami konstytucji Finlandii liczne obszary

¹² V. Serzhanova, D. Wapińska, *Ewolucja konstytucjonalizmu w Finlandii*, [w:] S. Bożyk (red.), *Aktualne problemy reform konstytucyjnych*, Białystok 2013, s. 421–422.

¹³ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 75.

¹⁴ Konstytucja Republiki Finlandii [Suomen perustuslaki] z dnia 11 czerwca 1999 r., https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf (data dostępu: 1.09.2025).

¹⁵ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 75.

materii prawnej zostały w sposób *expressis verbis* zastrzeżone do uregulowania w formie ustawy, co oznacza, że wyłączną kompetencję w tym zakresie posiada Eduskunta. Do sfer wymagających regulacji ustawowej zalicza się w szczególności: tryb przeprowadzania wyborów do organów władzy państwowej, w tym do Eduskunty oraz na urząd Prezydenta Republiki Finlandii, a także do Parlamentu Europejskiego; zasady zarządzania majątkiem państwowym; ustanawianie podatków i innych danin publicznych; tworzenie funduszy pozabudżetowych; określanie kompetencji prezydenta, Rady Państwa (rządu) oraz struktury i zakresu działania organów wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawnej; regulacje dotyczące statusu prawnego Kościoła ewangelicko-luterańskiego.

Niezależnie od powyższego katalogu, Eduskunta zachowuje kompetencję do ustawowego unormowania każdej sprawy, którą uzna za istotną z punktu widzenia interesu publicznego lub konstytucyjnej zasady legalizmu¹⁶. Eduskunta wyraża zgodę na wydanie przez prezydenta dekretu w sprawie wprowadzenia w życie umowy międzynarodowej (traktatu), jeżeli jej realizacja wymaga zmian w obowiązującym porządku prawnym o randze ustawowej. Ponadto na rząd Finlandii nałożony został obowiązek regularnego informowania Eduskunty o projektach aktów prawnych oraz umów międzynarodowych rozpatrywanych przez instytucje prawodawcze Unii Europejskiej, w tym Parlament Europejski, a także o projektach aktów oraz konwencji opracowywanych w ramach Rady Europy¹⁷.

Funkcja kontrolna względem działań rządu oraz podporządkowanej mu administracji publicznej realizowana jest przez parlament za pomocą instrumentów, przewidzianych w konstytucji, mających charakter bezpośredni, takich jak interpelacje, zapytania poselskie czy wotum nieufności, jak i pośredni, obejmujący m.in. procedury zatwierdzania budżetu państwa oraz mechanizmy powoływania i odwoływania członków Rady Państwa. Mechanizmy te stanowią wyraz konstytucyjnego uprawnienia legislatury do sprawowania nadzoru nad władzą wykonawczą w ramach zasady podziału i równowagi władz¹⁸.

Zgodnie z konstytucją Finlandii jednym z kluczowych uprawnień Eduskunty jest zatwierdzanie budżetu państwa. Kompetencja ta została wyraźnie określona w rozdziale 7 konstytucji, który poświęcony jest finansom publicznym¹⁹. W fińskim porządku prawnym budżet państwa nie przyjmuje formy ustawy w sensie formalnym, a procedura jego uchwalania odbiega od klasycznego trybu legislacyjnego właściwego dla stanowienia aktów normatywnych. Budżet nie posiada charakteru normatywnego w ścisłym znaczeniu, lecz traktowany jest jako akt zarządzania finansami publicznymi o charakterze tymczasowym. Obowiązuje on wyłącznie w danym okresie budżetowym i pełni funkcję instrumentu organizacyjnego, określającego zadania oraz wyznaczającego dopuszczalne granice działalności finansowej poszczególnych podmiotów sektora publicznego²⁰. Inicjatywa budżetowa przysługuje wyłącznie rządowi. Posłowie mogą zgłaszać poprawki

¹⁶ Ibidem, s. 76.

¹⁷ M. Grzybowski, *Parlamenty a integracja europejska. Dania, Finlandia, Szwecja*, [w:] M. Kruk, E. Popławska (red.), *Parlamenty a integracja europejska*, Warszawa 2002, s. 143-144.

¹⁸ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 153.

¹⁹ Konstytucja Republiki Finlandii, rozdział 7.

²⁰ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 76.

do projektu, jednak ich uprawnienia są ograniczone. Poprawki, które zwiększają wydatki budżetu lub zmniejszają jego dochody, muszą wskazywać na źródło pokrycia różnicy. Dodatkowo poprawki poselskie, które nie uzyskają większości zwykłej, ale zdobyły poparcie co najmniej dwóch trzecich głosów, mogą być ujęte w tzw. części warunkowej budżetu. W takim przypadku prezydent ma obowiązek podpisać również tę część, jeśli spełniony zostanie wymóg kwalifikowanej większości²¹. Zatwierdzanie budżetu przez Eduskuntę jest zatem nie tylko elementem kontroli parlamentarnej nad rządem, ale również istotnym mechanizmem współkształtowania polityki państwa.

Funkcja kreacyjna parlamentu, polegająca na udziale w wyborze zewnętrznych, niezależnych organów państwowych, pozostaje w ścisłym związku z konstytucyjnie przypisaną mu funkcją kontrolną. Choć Eduskunta nie posiada formalnej kompetencji do powoływania Rady Państwa, to jednak jej udział w procedurze tworzenia rządu należy jednoznacznie zaliczyć do zakresu funkcji kreacyjnej. Rola parlamentu w tym procesie, jakkolwiek nie bezpośrednia, ma istotne znaczenie ustrojowe, wpływając na kształt i legitymizację polityczną władzy wykonawczej. Proces formowania rządu, w tym wskazanie kandydata na urząd premiera, stanowi bezpośrednią konsekwencję układu sił politycznych w Eduskuncie oraz rezultat negocjacji prowadzonych między przewodniczącym parlamentu a liderami frakcji parlamentarnych, reprezentujących poszczególne partie. Chociaż z formalnoprawnego punktu widzenia powołanie premiera – a na jego wniosek także pozostałych członków Rady Państwa – należy do kompetencji prezydenta i przybiera formę aktu urzędowego głowy państwa, to w rzeczywistości decyzje te mają charakter wyłącznie proceduralny. Ostateczny kształt personalny gabinetu oraz jego program polityczny są bowiem de facto determinowane przez ustalenia zawarte na poziomie parlamentarnym²².

Ponadto parlament wykonuje funkcję kreacyjną w zakresie powoływania organów odpowiedzialnych za kontrolę realizacji budżetu państwa. Obok wewnętrznego organu parlamentarnego, jakim jest Komisja Rewizyjna, istotne znaczenie przypisuje się niezależnemu, choć funkcjonalnie powiązanemu z parlamentem, Państwowemu Urzędowi Kontroli. Organ ten, mimo zachowanej autonomii instytucjonalnej, pozostaje elementem systemu parlamentarnej kontroli finansów publicznych. W ramach realizacji funkcji zarówno kreacyjnej, jak i kontrolnej Eduskunta dokonuje wyboru swoich przedstawicieli do organów nadzorujących działalność Banku Finlandii, co stanowi element parlamentarnego mechanizmu kontroli nad polityką pieniężną państwa. Ponadto do kompetencji parlamentu należy także wybór składu sędziowskiego Sądu Stanu, co wpisuje się w jego prerogatywy w zakresie współkształtowania systemu odpowiedzialności konstytucyjnej najwyższych urzędników państwowych²³.

Istotną rolę w działalności legislacyjnej odgrywają Komisje Eduskunty²⁴. Z ustrojowego punktu widzenia podstawowym kryterium klasyfikacji komisji jest podział na

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 153.

²⁴ M. Grzybowski, *Eduskunta. Parlament Finlandii*, Warszawa 2001, s. 23.

komisje stałe oraz komisje tymczasowe (nadzwyczajne). W ramach komisji stałych wyróżnia się te, których powołanie ma umocowanie konstytucyjne, oraz te, które funkcjonują na podstawie regulaminu Eduskunty. Konstytucja Finlandii z 1999 r. przewiduje powołanie czterech komisji stałych: a) Wielkiej Komisji; b) Komisji Prawa Konstytucyjnego; c) Komisji Spraw Zagranicznych; d) Komisji Finansów. Zgodnie z regulaminem uchwalonym w 1999 r. Eduskunta powołała następujących jedenastu komisji stałych: a) Komisję Administracji; b) Komisję Ustawodawczą; c) Komisję Transportu i Komunikacji; d) Komisję Rolnictwa i Leśnictwa; e) Komisję Edukacji i Kultury; g) Komisję Spraw Społecznych i Zdrowia; h) Komisję Gospodarki; i) Komisję ds. Przyszłości; j) Komisję Pracy i Równouprawnienia; k) Komisję ds. Środowiska²⁵.

Eduskunta, na wzór parlamentów innych współczesnych państw demokratycznych, dysponuje określonym stopniem autonomii wewnętrznej, przejawiającej się m.in. w uprawnieniu do samodzielnego powoływania własnych organów²⁶. Charakterystyczne wyłącznie dla tradycji fińskiej i raczej niespotykane w innych parlamentach są: Rada Przewodniczących oraz dwie komisje o szczególnym statusie ustrojowym: Wielka Komisja oraz Komisja ds. Przyszłości²⁷. W skład Rady Przewodniczących wchodzi: przewodniczący Eduskunty, jego dwaj zastępcy oraz przewodniczący wszystkich stałych komisji parlamentarnych. Wielka Komisja stanowi unikatowy organ parlamentarny, charakterystyczny wyłącznie dla fińskiego porządku konstytucyjnego i niemający odpowiedników w innych systemach parlamentarnych²⁸. Zasadnicza rola Wielkiej Komisji Eduskunty koncentruje się na zagadnieniach związanych z członkostwem Finlandii w Unii Europejskiej. W szczególności zajmuje się ona analizą projektów aktów normatywnych, których treść wymaga dostosowania do prawa unijnego, pełniąc tym samym funkcję kluczowego ogniwa w procesie koordynacji legislacyjnej między porządkiem krajowym a unijnym²⁹. Wielka Komisja pełni równocześnie funkcję forum negocjacji i osiągania konsensusu politycznego oraz parlamentarnego między ugrupowaniami reprezentowanymi w Eduskuncie. Jej charakter deliberacyjny wynika z faktu, że skład komisji odzwierciedla proporcjonalny układ sił politycznych w parlamencie, co zapewnia adekwatną reprezentację poszczególnych partii w jej pracach³⁰.

Kluczową rolę w systemie ochrony konstytucji oraz kontroli konstytucyjności stanowiącego prawa odgrywa Komisja Prawa Konstytucyjnego. Jej znaczenie wzrasta w kontekście braku zinstytucjonalizowanego i scentralizowanego mechanizmu kontroli konstytucyjności, charakterystycznego dla systemów z sądem konstytucyjnym. W fińskim modelu to właśnie ona przejmuje funkcję oceny zgodności projektów ustaw z normami konstytucyjnymi, działając w ramach parlamentu. Cechą tej kontroli jest wyłączność parlamentu w orzekaniu o zgodności ustaw z konstytucją

²⁵ Idem, *Finlandia...*, s. 79–80.

²⁶ V. Serzhanova, *Relacje między parlamentem a rządem Finlandii*, Rzeszów 2007, s. 100–101.

²⁷ Eadem, *Komisje Eduskunty*, „Ius et Administratio – Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2004, nr 2, s. 195–213.

²⁸ H. Pajdała, *Komisje w parlamencie współczesnym*, Warszawa 2001, s. 109.

²⁹ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 154.

³⁰ M. Grzybowski, *Eduskunta...*, s. 25.

– żadna ustawa uchwalona przez Eduskuntę nie może zostać zakwestionowana przez inny organ. Chociaż prezydent, w ciągu trzymiesięcznego terminu przewidzianego na ratyfikację ustawy, może zwrócić się do Sądu Najwyższego lub Najwyższego Sądu Administracyjnego o opinię w sprawie jej zgodności z konstytucją, opinia ta ma charakter wyłącznie konsultacyjny i nie stanowi elementu wiążącej procedury kontroli konstytucyjności. Kompetencję tę posiada jedynie Komisja Prawa Konstytucyjnego, ponieważ fiński system nie przewiduje abstrakcyjnej, władczej kontroli konstytucyjności ustaw przez organy pozaparlamentarne³¹.

Komisja Spraw Zagranicznych Eduskunty pełni istotną rolę w zakresie polityki zagranicznej i europejskiej, rozpatrując zagadnienia związane z ratyfikacją oraz obowiązywaniem umów międzynarodowych, a także kwestie dotyczące polityki zagranicznej państwa. Na podstawie art. 30 regulaminu Eduskunty do kompetencji tejże komisji należy również analiza spraw wchodzących w zakres wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Przedstawiane jej sprawy są rozpatrywane przed ich skierowaniem do rozstrzygnięcia przez rząd lub odpowiednie instytucje decyzyjne Unii Europejskiej, takie jak Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, Rada Europejska czy Rada Unii. Efektem prac Komisji Spraw Zagranicznych mogą być opinie doradcze, rekomendacje bądź uchwały zawierające uwagi krytyczne lub zastrzeżenia³².

Komisja Finansów Eduskunty pełni kluczową rolę w procesie budżetowym, a jej podstawowym zadaniem jest analiza, korekta i opiniowanie rządowego projektu ustawy budżetowej oraz tzw. aktów okołobudżetowych. W zakresie jej właściwości mieszczą się również zagadnienia dotyczące systemu podatkowego, opłat publicznych, długu państwowego, gwarancji finansowych Skarbu Państwa, subwencji oraz pożyczek przeznaczonych na cele publiczne. Komisja działa także w imieniu Eduskunty w sprawach związanych z polityką zatrudnienia w sektorze publicznym, zatwierdzając układy zbiorowe dotyczące warunków pracy, płac oraz zatrudnienia funkcjonariuszy państwowych. W tym zakresie komisja ta przedstawia parlamentowi stosowne rekomendacje. Porozumienia zbiorowe zawierane z udziałem rządu (Rady Państwowej) lub Komisji ds. Urzędników Władz Lokalnych również podlegają ocenie Komisji Finansów i wymagają jej akceptacji. Ponadto Komisja Finansów Eduskunty opiniuje instrukcje dla rewidentów państwowych, którzy są powoływani przez Eduskuntę i pozostają pod jej nadzorem³³.

Komisja ds. Przyszłości stanowi nietypowy przykład stałej komisji parlamentu fińskiego, wyróżniający się na tle rozwiązań przyjętych w innych państwach, w tym także w krajach nordyckich. Zakres kompetencji Komisji ds. Przyszłości pozwala na uznanie, że jej działalność przyczynia się do realizacji kolejnej funkcji fińskiego parlamentu, jaką jest współkształtowanie wraz z rządem bieżącej polityki państwowej. Funkcja ta nabiera szczególnego znaczenia w perspektywie strategicznego planowania rozwoju państwa oraz formułowania długofalowych kierunków polityki publicznej³⁴.

³¹ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 155.

³² M. Grzybowski, *Finlandia...* s. 82.

³³ Ibidem.

³⁴ V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 155–156.

Zakończenie

Funkcje Eduskunty, czyli jednoizbowego parlamentu Finlandii, są ściśle określone w konstytucji z 1999 r. (weszła w życie 1 marca 2000 r.) i odzwierciedlają kluczowe zasady demokratycznego państwa prawa, takie jak podział władz, suwerenność narodu oraz odpowiedzialność polityczna rządu przed parlamentem. Ustawa zasadnicza definiuje Eduskuntę jako centralny organ władzy ustawodawczej, posiadający rozbudowane kompetencje legislacyjne, kontrolne, budżetowe oraz ustrojodawcze. Podstawową funkcją parlamentu jest stanowienie prawa. Parlament posiada wyłączne prawo uchwalania ustaw, ich nowelizowania oraz uchylania, co czyni go głównym podmiotem procesu legislacyjnego. Ponadto zgodnie z fińskim modelem kontroli konstytucyjności to Eduskunta – za pośrednictwem Komisji Prawa Konstytucyjnego – sprawuje nadzór nad zgodnością projektów ustaw z konstytucją, co jest szczególną cechą fińskiego systemu ustrojowego.

Istotną funkcją Eduskunty jest kontrola nad władzą wykonawczą. Parlament sprawuje nadzór nad działaniami Rady Państwa, w tym premiera i ministrów, m.in. poprzez interpelacje, zapytania poselskie, a także możliwość wyrażenia wotum nieufności. Rząd jest odpowiedzialny politycznie przed Eduskuntą, co umacnia zasady parlamentaryzmu i odpowiedzialności demokratycznej. Istotną rolę w tym zakresie odgrywają także komisje parlamentarne, które monitorują i opiniują działania rządu. Eduskunta realizuje również funkcję budżetową, zatwierdzając coroczny budżet państwa i kontrolując wykonanie ustawy budżetowej. Rząd przedstawia projekt budżetu, jednak to parlament decyduje o jego ostatecznym kształcie. Komisja Finansów odgrywa tutaj kluczową rolę, analizując projekt i proponując ewentualne zmiany. Eduskunta uczestniczy w polityce zagranicznej i unijnej, szczególnie poprzez Wielką Komisję oraz Komisję Spraw Zagranicznych. Chociaż polityka zagraniczna formalnie prowadzona jest przez prezydenta wspólnie z rządem, parlament posiada kompetencje do wyrażania opinii w sprawach traktatowych i unijnych, a jego zgoda jest konieczna do ratyfikacji niektórych umów międzynarodowych.

Parlament Republiki Finlandii odgrywa centralną rolę w fińskim systemie politycznym, pełniąc zarówno klasyczne funkcje legislacyjne, kontrolne i kreacyjne, jak i szereg zadań wynikających z konstytucyjnych oraz regulaminowych unormowań. Konstytucja Finlandii z 1999 r., która weszła w życie 1 marca 2000 r., w sposób jednoznaczny ugruntowała parlamentarno-gabinetowy model sprawowania władzy wykonawczej. W przeciwieństwie do wcześniejszego systemu semiprezydenckiego nowy ustrój znacząco ograniczył prezydencką inicjatywę polityczną oraz jego bezpośredni wpływ na proces legislacyjny, politykę zagraniczną czy mianowanie kluczowych urzędników państwowych.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Grzybowski M., *Eduskunta. Parlament Finlandii*, Warszawa 2001.
- Grzybowski M., *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007.
- Grzybowski M., *Parlamentey a integracja europejska. Dania, Finlandia, Szwecja*, [w:] M. Kruk, E. Popławska (red.), *Parlamentey a integracja europejska*, Warszawa 2002.
- Grzybowski M., *Systemy polityczne współczesnej Skandynawii*, Warszawa 1989.
- Konstytucja Finlandii z 1999 r.*, wstęp i tłum. J. Osiński Warszawa 2003.
- Marszałek-Kawa J., Plecka D. (red.), *Leksykon wiedzy politologicznej*, Toruń 2018.
- Pajdała H., *Komisje w parlamencie współczesnym*, Warszawa 2001
- Serzhanova V., *Komisje Eduskunty*, „Ius et Administratio – Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2004, nr 2.
- Serzhanova V., *Pozycja ustrojowa parlamentu fińskiego Eduskunty*, „Przegląd Europejski” 2019, nr 1.
- Serzhanova V., *Relacje między parlamentem a rządem Finlandii*, Rzeszów 2007.
- Serzhanova V., Wapińska D., *Ewolucja konstytucjonalizmu w Finlandii*, [w:] S. Bożyk (red.), *Aktualne problemy reform konstytucyjnych*, Białystok 2013.

Akty prawne

- Konstytucja Republiki Finlandii [Suomen perustuslaki] z dnia 11 czerwca 1999 r., https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf.

The Parliament of Finland as a legislative authority in the republican system – scope of competences

Summary

The aim of this paper is to present the functions and powers of the parliament – Eduskunta in the Republic of Finland, with particular emphasis on its structure, competences, and role in shaping the political system of the state. Parliamentarism is one of the most important mechanisms of the democratic system of government, representing the sovereignty of the nation and implementing the principles of the separation of powers and political control. In democratic countries, the parliament functions both as a legislative body and as a platform for social representation, ensuring that citizens have influence over decision-making processes and legitimizing executive power. The functions of the Eduskunta, the unicameral parliament of Finland, are strictly defined in the 1999 constitution (which came into force on March 1, 2000)

and reflect the key principles of a democratic rule of law, such as the separation of powers, the sovereignty of the nation, and the political responsibility of the government before the parliament. The fundamental law defines the Eduskunta as the central body of legislative power, possessing extensive legislative, oversight, budgetary, and constitutional competencies. The basic function of the parliament is to enact laws.

Keywords: Republic of Finland, Finland's political system, parliamentarism